

№ 35 (676)
Верасень 2017 года



Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

-  **Супраца: сумесны ўрок бібліятэкі і сацыяльнай школы –** стар. 3
-  **500-годдзе: вершы і сціхі Францыска Скарыны –** стар. 4
-  **Зямляк: вучоны, рэктар МДУ Ілля Галкін –** стар. 6



Кола беларускай еднасці

Круглы стол

29 верасня адбудзецца круглы стол «Філаматы і філарэты. Творчая і грамадская дзейнасць таварыства. Перспектывы святкавання 220-годдзя Адама Міцкевіча», прысвечаны 200-годдзю з дня заснавання таварыства.

Дзейнасць таварыстваў філаматаў і філарэтаў пакінула значны след у нашай культуры. На сваіх пасяджэннях яго сябры абмяркоўвалі надзейныя пытанні, чыталі ўласныя вершы, разам спявалі. Іх аб'ядноўвала любоў да Бацькаўшчыны, свайго народа, імкненне ведаць гісторыю і захоўваць свае традыцыі.

Да ўдзелу ў круглым stole запрашаюцца філолагі, музейныя работнікі, культурологі і іншыя спецыялісты, навуковыя інтарэсы якіх звязаныя з рознымі аспектамі вывучэння філаматаў і філарэтаў, музефікацыяй і актуалізацыяй спадчыны ўдзельнікаў таварыства.

Асноўным мэтамі круглага стала з'яўляюцца аналіз творчасці і грамадскай дзейнасці ўдзельнікаў таварыстваў, роля таварыстваў у нацыянальнай ідэнтычнасці, вызначэнне ролі ўстановаў Беларусі і замежжа ў захаванні, інтэрпрэтацыі і папулярызацыі творчасці ўдзельнікаў таварыстваў.

Праблематыка круглага стала:

1. Удзельнікі таварыстваў філаматаў і філарэтаў і сучаснікі: кантакты, паралелі, палеміка, узаемаўплыў.
2. Літаратурная спадчына ўдзельнікаў таварыстваў у кантэксце еўрапейскага літаратурнага працэсу.
3. Ушанаванне памяці ўдзельнікаў таварыстваў з дапамогай музейных сродкаў і мультымедыяных тэхналогій у сучасным літаратурным музеі.
4. Перспектывы і ідэі святкавання 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча.

Рабочыя мовы – беларуская, польская.

Месяца правядзення круглага стала – Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (Мінск, вул. М. Багдановіча, 13; пачатак а 14-й гадзіне).

Заяўкі на ўдзел просім дасылаць у музей да 27 верасня 2017 г. на электронны адрас bellitmuseum@tut.by з пазнакай «Круглы стол. Філаматы і філарэты». Тэлефон для давадак: 334 – 56 – 21.



А. Фінскі і А. Сардараў

Напярэдадні свята горада водна-зьялены дзяметр сталіцы атрымаў чарговае ўпрыгожанне – сапраўдны пярлінай на набярэжнай Свіслачы зазіхацела незвычайнае вялікае «драўлянае» кола, на спіцах якога лунае, падхоплены ветрам, беларускі рунік.

Кампазіцыя, прысвечаная беларусам замежжа, выкананая скульптарам Аляксандрам Фінскім і архітэктарам Арменам Сардаравым. Пад урачыстыя гукі гімна 8 верасня ў прысутнасці вялікай колькасці мінчэў і гасцей сталіцы, прадстаўнікоў беларускай дыяспары знак быў адкрыты міністрам замежных спраў Уладзімірам Макем, міністрам культуры Барысам Святым і старшынёй Мінгарвыканкама Андрэем Шорацам.

Атмасферу свята стваралі народныя найгрышы, дзяўчаты ў беларускіх строях, якія выканалі прыгожую танцавальную кампазіцыю з рунікамі, а таксама кранальнае «Купалінка» ад лаўрэата міжнародных конкур-

саў саліста Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Іллі Сільчукова і яго сына Лукі, навучэнца Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Сімвалічна, што менавіта кола, датаванае XII стагоддзем, было ўнікальным археалагічным рарытэтам, які знайшлі беларускія археолагі на беразе Свіслачы ў Мінску.

Як падкрэсліў у сваёй прамове У. Макей, асабіста для яго кола атаясамліваецца з нязменным рухам, рухам наперад у напрамку ўмацавання дзяржаўнай незалежнасці, эканамічнага росквіту, дабрабыту народа. Беларусь заўсёды рада прыняць сваіх суайчыннікаў і гатовая для супрацоўніцтва з імі. Ён выказаў падзяку за ідэю гэтай памяці ініцыятарам і за працу яе стваральнікам.

Для Б. Святлова гэтае кола з'яўляецца сімвалам таксама і нашай гісторыі, сімвалам нашай дзяржаўнасці і нашай падзякай усім беларусам замежжа за ўклад у развіццё беларус-

кага соцыума, культуры, мастацтва. Гэтае кола аб'ядноўвае нас і беларусаў свету.

Старшыня рэгіянальнай арганізацыі «Белорусы Москвы» Аксана Салапава адзначыла, што для яе гэтае рукатворнае кола азначае рух наперад з мінулага ў будучыню.

Безумоўна, у кожнага чалавека выява кола выклікае свае асацыяцыі. Але галоўнае, што на мапе Мінска ў старадаўнім Траецкім прадмесці з'явілася адмысловая кропка з сімвалам прыцягнення беларусаў усіх краінаў – месца сустрэчы суайчыннікаў, а таксама прадстаўнікоў больш як двухмільённай беларускай дыяспары. Сімвалічна, што адкрыццё памятнага знака было прымеркаванае да III Фестывалю мастацтваў беларусаў свету і пасяджэння Кансультацыйнага савета па справах беларусаў замежжа пры Міністэрстве замежных спраў Рэспублікі Беларусь, у якім бралі ўдзел прадстаўнікі дыяспары з 19-і краінаў свету.

Намалі КУПЭВІЧ, фота аўтара





Узнагароды за важкі ўнёсак

У межах Міжнароднага кангрэса «500 гадоў беларускага кнігадрукавання», які праходзіў у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 14 і 15 верасня, адбылося ўзнагароджанне пераможцаў XXV Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры».

У конкурсе прынялі ўдзел 36 публічных бібліятэк, у тым ліку 12 цэнтральных і 24 бібліятэкі-філіялы, сярод якіх 15 гарадскіх і сельскіх. 28 калектываў бібліятэчных устаноў атрымалі ўзнагароды ў чатырох намінацыях, а таксама заахвочвальныя прэміі.

14 верасня, пад час правядзення міжнароднага круглага стала «Дакументальная спадчына ў Цэнтральна-Еўрапейскім рэгіёне: шляхі захавання, вывучэння і папулярызавання» і напярэдадні Дня бібліятэк, адбылося ўручэнне дыпламаў. Намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы – начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталія Задзяркоўская абвясціла і ўзнагародзіла пераможцаў дыпламамі I ступені.

У намінацыі «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем» перамагла Цэнтральная гарадская дзіцячая бібліятэка г. Баранавічы і Чэрнэўская сельская бібліятэка Дрыбінскага раёна.



Лепшымі наватарамі ў галіне бібліятэчнай справы прызнаныя Цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса г. Магілёва і Агарэвіцкая сельская бібліятэка Ганцавіцкага раёна.

У намінацыі «За пошукавую і даследчую работу» перамагла Зэльвенская раённая бібліятэка і Казловіцкая сельская бібліятэка Калінкавіцкага раёна.

Вілейская раённая цэнтральная бібліятэка імя Г. Новік і Салтановская сельская бібліятэка Рэчыцкага раёна сталі лепшымі ў намінацыі «За падтрымку і развіццё чытання».

Сардэчна віншум пераможцаў і жадаем далейшых поспехаў у культурна-асветніцкай справе!

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара



Выступае протаіерэй
Уладзімір Мазгоў

Свята беларускай кнігі

1 верасня напярэдадні Дня беларускага пісьменства ў Мастоўскай раённай бібліятэцы адбылося свята «Беларуская кніга: шляхі стагоддзяў», прымеркаванае да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання.

Напачатку сустрэчы прысутныя паглядзелі дакументальны фільм «Скарынаўская Прага». Затым перад удзельнікамі выступіў настаіцель Свята-Ільінскай царквы г. Масты протаіерэй Уладзімір Мазгоў, які займаўся і цікава расказаў пра ўнікальную калекцыю старадаўніх праваслаўных кніг XIX – пачатку XX стагоддзя, прадстаўленай на выстаўцы «Жывое слова мудрасці духоўнай».

Гасцамі мерапрыемства сталі паэты, сябры Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Дзмітрый Радзівончык і Браніслаў Ермашкевіч. Яны перадалі бібліятэцы кнігі сваіх вершаў.

Іркія музычныя нумары падарыў глядачам народны ансамбль народнай песні «Ярыца» Мастоўскага раённага цэнтра культуры.

Вольга КОРШУН,
метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Мастоўскай раённай бібліятэкі



На тым тыдні...

✓ 8 верасня ў цэнтры Мінска пачаў працу «Свабодны музей» – апэн-эйр выстаўка, сёлета прымеркаваная да 950-годдзя горада. У праекце удзельнічаюць 15 мінскіх музеяў, кожны з якіх прадставіў унікальны экспанат. Упершыню ў адкрытай гарадской прасторы можна ўбачыць фотаздымкі самабытных музейных прадметаў, кожны з іх зберагае ў сабе гісторыю, якая працягвае жыць і гучаць.

– Дзякуючы праекту музей нарэшце выйшлі ў горад, за межы сваіх будынкаў. Упершыню ў цэнтры ўвагі «людзі музея»: навуковыя супрацоўнікі, рэстаўратары, музейныя наглядчыкі – тыя, хто збірае і захоўвае экспанаты, рытуе экспазіцыі і выстаўкі, распаўядае пра нашу культуру. Гэта і ёсць музей будучага: сучасны і інтэрактыўны, ён павінен «размаўляць» са

сваімі наведнікамі мовай экспанатаў, – распавяла вядучы навуковы супрацоўнік Музея гісторыі горада Мінска Лідзія Марковіч.

✓ 8 верасня ў Доме-музеі І з'езда РСДРП, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, пачала працаваць выстаўка «Імёны Рэвалюцыі». У год стагоддзя падзеяў 1917-га музей знаёміць наведнікаў з выставачнымі праектамі, прысвечанымі перыяду той рэвалюцыі.

✓ 9 верасня ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў ў Мінску адкрылася выстаўка сучаснага мастацтва Чэхіі. Яна ладзіцца пры ўдзеле Пасольства Чэшскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь.

✓ 10 верасня ў Гродне адбыўся Фэст вышыванкі. На ім можна было набыць цішоткі з

нацыянальнай сімволікай, лялькі і валяныя з воўны рэчы, народныя вырабы і кнігі беларускіх класікаў з серыі «Мая беларуская кніга» ды іншае. На фэсце выступілі літаратары Павел Севярынец, Славамір Адамовіч і Наста Кудасова, граў гродзенскі музык Аляксей Дзянісаў. Фэст адбыўся дзякуючы грамадскім ініцыятывам Imbryk.by, якім кіруе арганізатар свята Аляксей Мазанік, «Арт Сядзібе», «Будзьма беларусамі!», дабрачыннаму фонду «Вяртанне».

✓ 14 верасня адбылася прэзентацыя дакументальнай біяграфіі «Уладзімір Дубоўка: ён і пра яго» (укладальнік Ганна Севярынец). Дакументальная біяграфія паэта, у якую ўвайшлі мемуарныя сведчання, архіўныя дакументы, пераніскі і аўтабіяграфічная проза Дубоўкі, выдзенае сёлета выдавецтвам «Лімарыус», была прадстаўленая чытачам у Літаратурным музеі Пётруся Броўкі –

чалавека, які адным з першых дапамог рэабілітаванаму паэту вярнуцца ў беларускую літаратуру.

✓ 14 верасня на мінскім чыгуначным вакзале адбыўся флэшмоб, арганізаваны «Спеўным сходам» з удзелам Сержука Доўгушава. Раптам у галоўным холе вакзала на некалькі галасоў загучала песня «Шось у лесе гукчае», да якой далучыліся іншыя ўдзельнікі флэшмоба.

✓ 16 верасня праходзіў фестываль-кірмаш «Смаргонскія абаранкі». Пад час яго працавалі пляцоўкі «Смаргонскія абаранкі – для малечы забаўляячкі», «Вязанка талентаў кірмашовых», «Смаргонскі асілак». На фальклорнай пляцоўцы «Есць душа ў кірмаша» выступалі калектывы Смаргонскага раёна, гурт «Гаманіна» (Мінск), адбылася танцавальная дзея з удзелам клуба традыцыйных танцаў «Сіта» (Мінск). На

літаратурна-гістарычнай пляцоўцы «Часоў былых і новых сувязь» працавалі кніжная і музейная выстаўкі, бібліятэчныя атракцыёны. Таксама прайшоў круглы стол «Захаванне і развіццё нацыянальных традыцыйных вытворчасці абаранкаў».

✓ 20 верасня ў Музеі гісторыі беларускага кіно, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, у рамках культурнага супрацоўніцтва паміж Літоўскай Рэспублікай і Рэспублікай Беларусь і ў сувязі з 25-годдзем устанавлення дыпламатычных зносінаў паміж краінамі адкрылася выстаўка «Літоўская прэсфатаграфія. 15 гадоў». На ёй прадстаўлены лепшыя працы XV ўвек прэсфата Літвы – гадавы агляд найбольш значных падзеяў жыцця краіны вачыма прафесійных літоўскіх фатографу.



Найлепшы падарунак для бібліятэкі

(Заканчэнне. Пачатак у № 34)

Гісторыя слаўтага роду

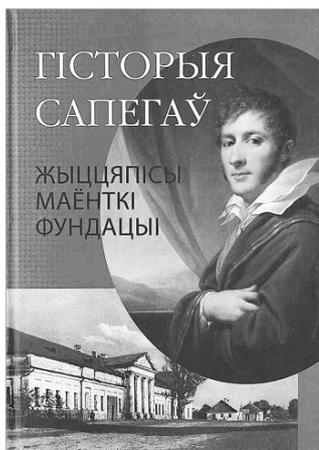
У другі дзень Ганненскага кірмашу было прэзентаванае энцыклапедычнае выданне «Гісторыя Сапегаў. Жыццяпісы. Маёнткі. Фундацыі». Гэта пераклад кнігі «Дом Сапегаў» Яўстаха Сапегі, выдадзенай у 1995 г. у Варшаве.

Яўстах Севярын Сапега падарыў сваю кнігу дзярэчынцам Валянціну Дубатоўку і Міхасю Скоблу, калі прыязджаў на радзіму. Ён выказаў жаданне ўбачыць кнігу выдадзенай на мове народа, за незалежнасць якога змагаліся многія пакаленні Сапегаў. Тытанічная справа па перакладзе, рэдагаванні, пошуку спонсараў была скончана літаральна за месяц да прэзентацыі. На жаль, Я. Сапега не дачакаўся гэтай падзеі: ён памёр у далёкай Афрыцы 13 гадоў таму. Але, як сказаў укладальнік і рэдактар беларускамоўнага выдання М. Скобла, ён выканаў сваё абяцанне, і сумленне яго перад прадстаўніком вялікага і слаўнага роду чыстае.

У выданні змешчаны багаты ўступны матэрыял, які дапамагае арыентавацца ў кнізе. Гэта ўступ Януша Тазбіра, прадмова Я. Сапегі, тлумачэнне Анджэя Рахубы пра паходжанне, геральдыку Сапегаў і генеалагічнае дрэва чарэйска-ружанскіх і коданскіх Сапегаў, складзенае Я. Сапегам.

У кнізе пададзеныя біяграфіі 85-і прадстаўнікоў абедзвюх ліній слаўтага роду, апісанне партрэтнай генеалогіі коданскіх Сапегаў, асноўныя маёнткі, фундацыі і рэзідэнцыі ўладальнікаў абедзвюх галінаў роду. За канчэаца кніга звесткамі пра дзяржаўных дзячаў роду, іх жонак і дочак, імёны якіх засталіся ў гісторыі, а таксама паказальнікам імёнаў, біяграфіяў і пасляслоўем М. Скоблы «Беларускі князь з Найробі, альбо Як з'явілася гэтая кніга». У выданні багата ілюстрацыяў, сярод якіх выявы дзярэчынскіх краявідаў (палац у розныя гады, кляштар, вежа), знойдзеныя ў Дзярэччыне манеты і інш. На вокладцы кнігі – партрэт Фран-

цішка Сапегі і Дзярэчынскі палац. Нас, вядома, найболей цікавіць звесткі пра Дзярэччынінскіх маёнткі і іх уладальнікаў. Усё гэта мы знойдем абавязкова і па-



глыбін свае веды. Напрыклад, хто і за колькі заклаў маёнткі, хто выкупляў; якія фальваркі належалі маёнткам у розныя гады. Цікава сустрэцца з вядомымі назвамі: Шчара, Дарагляны, Азёркі, Пляцянчы, Мілявічы, Навасёлкі, Збяны, Бярэжкі, Азярніца, Кона, Янаўшчына; прыгадаць, ці захаваліся сёння прозвішчы людзей, якія згадваюцца ў кнізе: Арэшка, Ермаловіч, Юрэвіч, Палубінскія, Вішнявецкія, Патоцкія...

Адным словам, Зэльвенская раённая бібліятэка атрымала такія багацці, аб якіх да Ганненскага кірмашу і не марыла. Цяпер ужо нашым лясчэй будзе адказаць на пытанні чытачоў як пра Сынковіцкую царкву, так і пра сапегаўскія ўладанні. І за гэта аўтарам, фундатарам, перакладчыкам, укладальнікам выданняў нізкі паклон.

Яніна ШМАТКО,
пастаянная чытачка
бібліятэкі

Крэатыўны ўрок у бібліятэцы

У Навагрудку пры касцёле Архангела Міхаіла працуе сацыяльная школа навучання беларускай, літоўскай, англійскай і польскай мовам. Для жыхароў невялікага правінцыйнага горада гэта выдатная магчымасць павысіць узровень адукацыі. Заняткі, у адрозненне ад звычайных агульнаадукацыйных школаў, пачаляся ўлетку, яшчэ ў чэрвені. Тэрмін навучання – шэсць месяцаў. Навучэнцы – у асноўным дарослыя людзі, якія прыйшлі сюды з пэўнымі ўсвядомленымі мэтамі, а выкладае ім спн. Ядвіга

Тры супрацоўніцы Навагрудскай раённай бібліятэкі займаюцца ў гэтай сацыяльнай школе, яны наведваюць групу па вывучэнні польскай мовы. Вядома, кожная з іх чымсьці спецыялізуецца, але ёсць і агульная, якая іх яднае, – гэта неабходнасць авалодвання польскай мовай дзеля працы. Бібліятэкары ў Навагрудку польская мова сапраўды патрэбная, бо, як вядома, у горад едзе шмат замежных турыстаў, а яны нашыя патэнцыйныя наведнікі.

У Навагрудскай раённай бібліятэцы сёлета пачаў працаваць музейны пакой міні-макетаў «Страчаная спадчына». Цяпер у экспазіцыі ёсць макет рынкавай плошчы Навагрудка першай трэці XX стагоддзя, а таксама макеты вузкакалейкі, маёнтка і бібліятэкі Храптовічаў у Шчорсах, синагогі ў Навагрудку, партызанскай стаянкі ў Чарэшлі. Іх выканаў мастак бібліятэкі Анатоль Бан-

дзюкевіч, які, дарэчы, у гэтым напрамку мае вялікія планы. Турысты і навагрудчане з задавальненнем наведваюць наш музей, бо там ёсць што паглядзець і чым задаволіць свой інтарэс – адукацыйны, прафесійны альбо проста спазнавальны.

А яшчэ ў музейным пакоі можна цікава і з карысцю праводзіць школьныя ўрокі, асабліва па гісторыі Беларусі, а калі яны тычацца Навагрудка і Навагрудчыны – лепшага месца, чым бібліятэка, і не знайсці. На справе гэта пацвердзіў краязнаўчы ўрок-экспедыцыя для навучэнцаў сацыяльнай школы (група польскай мовы), праведзены 6 верасня. Тэма ўрока – «Гісторыя Навагрудка. Знамянальныя і памятныя мясціны».

Асноўную экскурсію па музейным пакоі правяла бібліятэкар Кацярына Драчылюўская. Яна мае гістарычную адукацыю, пэўны час працавала ў На-



вагрудскім краязнаўчым музеі. Урок-экспедыцыя стаў для спн. Кацярыны своеасаблівым экзаменам на экскурсавода з веданнем польскай мовы, якую надалей яна будзе выкарыстоўваць у працы. К. Драчылюўская справілася з усім, гэта значыць, што музейны пакой Навагрудскай раённай бібліятэкі цяпер можа прымаць не толькі беларускія, але

і замежныя, у прыватнасці, польскія групы.

На завяршэнне ўрока сваімі думкамі і меркаваннямі навучэнцы школы дзяліліся ў міні-галерэі «Імгненне». Якраз цяпер там ладзіцца выстаўка карцінаў мясцовага мастака Віктара Залатліна. Прытулак мастака, яго бераг жыцця – вёска Купіск Навагрудскага раёна.

Пасля такой удачай спробы правядзення ўрока мы зрабілі выснову, што тэматычныя заняткі па-за межамі школы – гэта не проста креатыўна і цікава, але досыць займаючая і, галоўнае, па-сапраўднаму карысная. Спадзяёмся на далейшае супрацоўніцтва з сярэднеспецыяльнымі навучальнымі ўстановамі і школамі горада, а магчыма, і раёна.

Падобна, што наша бібліятэка знайшла тое, што зробіць нас асаблівым, арыгінальным і цікавым для людзей. І, заўважце, мы не адышлі ад бібліятэчнай тэмы. Бібліятэка і музей – побач, яны роднасныя.

Фаіна МАЛЮЖЭЦ,
задачы аддзела бібліятэчнага маркетынгу Навагрудскай раённай бібліятэкі





Паэзія Францыска Скарыны

Пяцьдзят гадоў таму назад выдатны рускі літаратуразнаўца Павел Беркаў свой артыкул «Ф. Скарына і пачатак усходнеславянскага вершаскладання» (1967) распачаў заўвагай, што «для шырокай аўдыторыі пастапоўка такога пытання, відаць, будзе нечаканай, для спецыялістаў па гісторыі беларускай культуры, магчыма, нават неправамернай». У пэўным сэнсе гэтыя словы, толькі ўжо ў адносінах не Скарыны-вершаскладальніка, а Скарыны-паэта, можна паўтарыць і сёння. Слушнасьць такога меркавання пацвярджае і выказанне арыгінальнага даследчыка творчасці Францыска Скарыны Юрыя Лабінцава: «Скарына-празаік вядомы нам яшчэ вельмі і вельмі мала. Скарына-паэт пакуль невядомы зусім. Пра паэтычны дар Францыска Скарыны даследчыкі казалі дагэтуль, ды і цяпер кажуць, мімаходзяч, нізводзячы ягоны талент вершатворцы толькі да прызнання за ім «першых практыкаваных»».

Гаворачы пра паэтычны дар, літаратуразнаўцы, як правіла, атыасамліваюць такія паняцці, як паэзія і вершаванне, і звычайна паказваюць найўнасць такога дару ў Скарыны найперш (а часам і выключна) трыма яго невялікімі вершамі, надрукаванымі ў перакладзеных ім кнігах Бібліі «Кніга Іова», «Выход» і «Кніга Эфір». У прынцыпе гэта правільна, паколькі паэзія найчасцей увабляецца ў творах вершаваных. Верш, вершаваная мова дзякуючы сваёй выразнай рытмічнай арганізацыі аказвае вялікае ўздзеянне на ўзнікненне эмоцыяў, без чаго паэзія як від слоўнага мастацтва існаваць увогуле не можа. У той жа час яна, паэзія, здараецца, карыстаецца і моваю мастацкай прозы, у якой таксама існуе своеасаблівы рытм (тэмпарытм). У такой паэтычнай прозе слова не проста абзначае пэўнае паняцце, а найперш стварае вобраз, выяўляе пачуццё, эмацыйна афарбаваную думку. Само яго гучанне становіцца сродкам выяўлення.

Для паэзіі, гэтай «музыкі душы» (І. Гердэр), характэрная павышаная эмацыйнасць, што ўзнікае дзякуючы моўнаму рытму, а таксама, як у Скарыны, выразнаму выўлэнню гукваго ладу мовы, жывяванню разнастайных сінтаксічных фігураў (анафарычных зачыны, разнастайныя паўторы, ампліфікацыі ды інш.), вялікай колькасці арыгінальных трыпаў (метафары, параўнанні, эпітэты, перыфразы, гіпербалы і інш.), своеасаблівай іх канцэнтрацыі. Калі прыглядзецца, такое «паэ-

тычнае рэчыва» ў той ці іншай ступені ўвабляе нае ва ўсіх арыгінальных і перакладных тэкстах Скарыны, які, як слухна выказаўся прафесар Іван Саверчанка, «выявіў сабе як бліскучы нацыянальны паэт, сапраўдны майстар паэтычнага слова». Мы ведаем Скарыну перш як выдатнага асветніка, гуманіста, перакладчыка, публіцыста, філосафа, філалага-бібліёста, нават правазнаўцу і г.д. Дзе ж, у чым сярод такога мноства яго прыроджаных і набытых здольнасцяў выявіўся яшчэ і паэтычны талент?

Пачнем з вершаў у іх сённяшнім, класічным разуменні. Дакладней, з тых «некалькіх цікавых сваім зместам вершаваных радкоў, якія не страцілі свайго мастацкага і духоўна-маральнага значэння да нашага часу» (выказванне І. Саверчанкі ў кнізе «Францыск Скарына. Са слаўнага горада Полацка»). Першы верш мае ўсяго чатыры радкі. Надрукаваны ён у якасці эпіграфы да «Кнігі Іова», выдзенай у Празе 10 верасня 1517 г. Размешчаны на яе тытульным аркушы, адразу пасля назвы. Здавалася б, ніякага факт. Разам з тым не толькі жанрам эпіграфы-прывясчэння, але і месцам яго публікацыі (на тытульным аркушы) Скарына распачаў у беларускім кнігадрукаванні традыцыйна гэтак званай эмблематычнай паэзіі – вершаваных прывясчэнняў-«эпіграм», – што асабліва расквітнела ў апошнім чвэрці XVI ст.

«Кніга Іова» была другой па чарговыці выданай кнігай Скарыны, што выйшла крыху больш як праз месяц пасля знакамітага «Псалтыра». Вось гэты першы з вядомых нам вершаў Францыска Скарыны:

Богу в троици единому
ко чти и ко славе:

Матери его
Пречистой Марии к похвале:
Всем Небесным силам
и святым его к веселию:
Людем посполитым
к доброму научению.

І Я. Карскі, і В. Ластоўскі, і А. Коршунаў, і большасць іншых літаратуразнаўцаў, якія цытавалі гэты верш, адносяць яго да сярэднявековай сілабічнай сістэмы вершаван-



Светлого Иова
Добле длетъ яко богатъ былъ светлин
Иова. Исчлехъ его испробовани ихъ
Ивано. днйволъ злопощеннй болши по
гсннлъ бже иннене его. Изыдъ его
глазъ
Еловитъ инкны вши встунне. Осен
тудстий инкнмъ Иова. И неше чело
вкъ той непорочнъ испудннъ блгоге
стннлъ. И истинникъ. блвйска егел
Издлалисъ вѣсанаго зла делъ. Бг

ня, да г.зв. *віршаў*. На тое, што дадзены верш сілабічны, указвае найперш просты падлік складоў у кожным з яго радкоў: 15–14–15–14. У эпіграмме няма, як гэта было ў кананічнай сілабіцы, аднолькавай колькасці складоў ва ўсіх чатырох радках. Але затое яна захоўваецца адпаведна ў няцотных і цотных радках, што па вялікім рахунку не пераўчыць сілабічнаму характару верша. Такім чынам, можна абсалютна дакладна вызначыць дату ўзнікнення сілабікі ў беларускай пісьмовай паэзіі: 1517 г. Як сведчыць М. Гаспараў, «у рускай паэзіі першыя вопыты сілабікі адносяцца да часу каля 1654 г. <...> Усе яны пісанія, выдавочна, украінска-беларускімі аўтарамі. Але ра-

шучым момантам у асваенні сілабікі рускай паэзіі была творчасць Сімона Полацкага (у Маскве з 1664)».

Звернемся цяпер да скарынаўскага вершаванага перакладу шырока вядомых Дзесяці запаведзяў з кнігі «Выход» (люты 1519 г.). Па сутнасці гэта не проста пераклад, нават не «вольны пераклад» (У. Кохан), а арыгінальны паэтычны твор, напісаны паводле матываў старажытнаўрэйскага арыгінала. Размешчаны верш «Веруй в бога единого...», у адрозненне ад папярэдняга твора, унутры тэксту прадмовы пасля словаў: «Яко господь бог десятеро приказане им дал написано на досках каменных». Прычым усе дзесяць запаведзяў – што надзвычай паказальна і важна – надрукаваны не паасобку, не дзесяццю радкамі, а папарна, паццю радкамі. Прычым над кожнай з запаведзяў ўказаны яе парадкавы лік.

- ПЕРВОЕ: Веруй в бога единого.
- ТРЕТТЕЕ: Помни дни светые святити.
- ПЯТОЕ: Не забывай ни едина.
- СЕДМОЕ: Не вкради что дружного.
- ДЕВЯТОЕ: Не пожедай жены ближнего.

З аўважым, мы ўпершыню ўзнаўляем гэты верш так, як ён надрукаваны ў Скарыны. І сам П. Беркаў, які запавычыў вершаваную цытату ў П. Владзімірава, і ўсе літаратуразнаўцы да яго і пасля яго, хто аналізаваў ці проста цытаваў гэты верш (Я. Карскі, В. Ластоўскі, А. Коршунаў, М. Грынчык, І. Саверчанка і інш.), запісалі твор не ў выглядзе кнічкі (паццю радкоў), а – дэцымай (дзесяцірадкоў). Адсюль, мы лічым, – талюўны недакладнасці ў вызначэнні характару гэтага верша.

Паводле П. Беркава, «пераклад дзесяці запаведзяў ужо не падпарадкоўваецца правілам ранняга сілабічнага вершаскладання. Паслядоўнасць перакладу ў ім наступная: 8:12; 9:7; 8:8; 7:9; 9:11. <...> Такім чынам, аб роўнасці складовасці асобных радкоў размовы вызначэнні характару гэтага верша – не пашццю, а дзе-

сяццю радкамі. Калі ж зрабіць падлік складоў у паццюрадкоў (так, як у Скарыны), атрымаецца наступны іх лік: 20–16–16–16–20. Дзіўная сіметрыя і гармонія! Вельмі радкі для свайго часу, надзвычай цікавыя два 20-складовікі... Своеасабліва «рамка», што абрамляе тры 16-складовікі... Не звычайная канцавая, а ўнутраная рыфмоўка... Рыфмы адна-, двух-, і трохскладовыя, у тым ліку састаўныя (*ближнего – речи его*)...

Апошні з вядомых нам вершаваных твораў Скарыны – гэта двухрадковік, які склаўся, відаць, ужо тады, калі перакладчык закончыў пісаць прамову да «Кнігі Эфір» (чэрвень 1519-га). Двухрадковік і надрукаваны, у адрозненне ад першых двух віршаў, у самым канцы «Предсловія доктора Франгыска Скорины с Полоцка в кноты Есѣфера-царици»:

Не жоний под другом своим
ямы, сам ввалился в ню.

- ВТОРОЕ: А не бери надармо имени его.
- ЧЕТВЕРТОЕ: Отца и матку чтити.
- ШЕСТОЕ: И не делай Греху блудна.
- ОСМОЕ: А не давай сведецтва лжива.
- ДЕСЯТОЕ: Ни имени или речи его.

Не став, Амане, Мардохею
шибенице, сам повиснеш на ней.

Адзвяваючы рытмыку гэтага двухрадковіка, можна гадзіцца з П. Беркавым: гэта не сілабіка, бо ў ім няма «прыкметаў рыфмы і роўнасці складовасці». Нават калі разбіць верш на чатыры радкі (што, дарэчы, зрабіў П. Беркаў), то і ў такім разе мы ўбачым наступныя суадносіны складоў: 10–5–13–6. Несумненна, перад намі «чыстая» тоніка, што ўзыходзіць да народнага (фальклорнага) верша гутарковага тыпу. У кожным радку 7 іктаў, па сэнсе і інтанацыі раздзеленых дэзураі на дзве часткі: 4 + 3. Таму нека дзіўна выглядае выказанне таго ж П. Беркава, што «на працягу 1517 – 1519 гг. Скарына ад несілабічных вершаў пачаў пераходзіць да сілабічных». Якраз наадварот! Пачаўшы з выразна сілабічных віршаў, ён звярнуўся і да народнай тонікі...

Вячаслаў РАТОВША
(Працяг будзе)

Сусветныя каштоўнасці з 500-гадовай гісторыяй

14 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася міжнародная выстаўка «Францыск Скарына і яго эпоха», прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання.

Экспазіцыю смела можна назваць фантастычнай. Як машына часу, яна пераносіць нас на 500 гадоў назад, у тыя далёкія часы, калі кнігадрукаванне толькі зараджалася – з'яўляліся першыя друкарскія станкі, а звыклія руды пералісчыка піро і чарніцка сыходзілі на другі план. У справе кнігадрукавання ў многіх краінаў свае героі: Іван Фэдарэў – у Расіі, Прымож Трубар – у Славеніі, Уільям Кекстан – у Англіі... А ў Беларусі, вядома ж, – Францыск Скарына.

На юбілей «сабраліся» арыгіналы і факсімільныя першадрукаў XV – XVII стст., прывезеныя з Германіі, Латвіі, Польшчы, Расіі, Славакіі і Славеніі. Экспанаты ўражаваюць: з Германіі, напрыклад, прыехала 42-радковая Біблія Іагана Гутэнберга 1450-х гг. Цэнтральнае месца адведзенае арыгінальным выданнем Францыска Скарыны з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, якія ўбачылі свет у Празе і Вільні ў 1517 – 1525 гг.

На выстаўцы можна даведацца пра першадрукара ўсё і нават больш! Пры дапамозе шлема віртуальнай рэальнасці можна перанесціся ў майстэрню друкара XVI ст. Паглядзець і вырабаваць у справе адноўлены варштат Францыска Скарыны можна будзе і ў рэальнасці, параўнаўшы яго з сучасным друкарскім станком і 3D-прынтарам.

Выстаўка будзе працаваць па 31 снежня 2017 года.

Нац кар.



Сутарэнні – прастора культуры

Добрым завяршэннем мінулага года ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа стаў конкурс творчых працаў школьнікаў «І складаюцца самыя дзівосныя казкі...», падвядзенне вынікаў якога адбылося напачатку 2017 года. Сотні цікавых твораў былі дасланыя на адрас музея. Па завяршэнні буйнога і працяглага па часе мерапрыемства шкада было скласці конкурсныя працы ў стосы, каб яны пыліліся недзе ў маленькім куточку. Таму было прынятае крыху неардынарнае рашэнне – размясціць мастацкія працы ў сутарэннях будынка. Да таго ж з усімі твораў і намінацыі «выяўленчае мастацтва» можна азнаёміцца ў спецыяльна створанай віртуальнай галерэі на сайце музея, што ўключае ў сябе не толькі малюнкi, але і разнастайныя па тэматыцы, жанрах і тэхніцы выканання мастацкія працы ўдзельнікаў конкурсу.



Уваходныя дзверы ў сутарэнні

Асаблівасць мемарыяльнага музея – невялікія магчымасці для экспанавання вялікіх выставак. Але малая музейная плошча толькі спрыяе арыгінальным падыходам у вырашэнні экспазіцыйных задач. Сёлета музей выкарыстоўвае дзве залы для размяшчэння выставак, аднак у юбілейны год Песняра запланавана і праводзіцца нямала мерапрыемстваў, і часта дэманстрацыя даволі цікавых выставак абмяжоўваецца невялікім часавым адрэзкам. У гэтых варунках адкрыццё сутарэнняў як яшчэ адной залы пашырае магчымасці музея і стварае з іх незвычайную галерэю, да якой

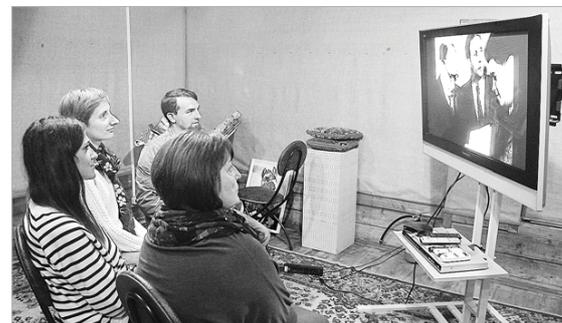
ўтульнасці, камернасці, што якраз пасуе для дэманстрацыі невялічкіх цікавых выстаўкі.

Выкарыстанне сутарэнняў для экспанавання конкурсных працаў з'яўляецца толькі прыкладам таго, якім чынам падземны будынка могуць скарыстоўвацца для патрэбаў культуры і мастацтва. Цяпер дом за каланадай Нацыянальнай акадэміі навук займеў дадатковую магчымасць для прадстаўлення фотапрацаў і твораў беларускага выяўленчага мастацтва. Пры гэтым не варта перабольшваць магчымасці невялікай залы сутарэнняў, якая, аднак, пашырае патэнцыял музея, стварае новыя метады

цёплым майскім вечарам можна было патрапіць у дзверы падвальнага памяшкання, якія часта вабяць школьнікаў пад час экскурсіі ў выклікаюць пытанні ў дарослых наведнікаў музея. Мусіць, гэта не апошні раз, калі сутарэнні скарыстоўваюцца як зала для культурных падзеяў.

Нестандартныя падыходы ў юбілейны год класіка сталіся добрым дадаткам да шэрагу мерапрыемстваў. Сярод іх варта вылучыць адкрыццё склепа напачатку гэтага года, у якім можна ўбачыць, як захоўвалі прадукты людзі раней, не маючы халадзільнікаў. Склеп, між іншым, з'яўляецца рэканструкцыяй гарадской гаспадарчай пабудовы сярэдзіны XX ст., дзе спосабы захоўвання садавіны, агародніны і іншых прадуктаў наглядна ілюструюць традыцыі народнага харчавання беларусаў. Да гэтага варта дадаць і перасоўныя выстаўкі па жыцці і творчасці Якуба Коласа, што на працягу года актыўна «падарожнічаюць» па гарадах Магілёўскай, Віцебскай, Гродзенскай і Мінскай абласцей.

Аляксандр КРЫЖЫВІЧ, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа



вядзе вузкаваты праход з драўлянымі прыступкамі, спускаючыся па якіх, мы пераносімся ў той час, калі жыў пісьменнік. Драўляныя дзверы з квадратнымі ручкамі, абабітыя меднымі лістамі, на якіх чаканшчыкі наўмысна выбілі пэўныя ўзоры, ствараюць своеасаблівы антураж разам з лёгкай атмасферай таямнічасці. А нізкая столь сутарэнняў дадае адчування

працы, адкрываючы разам з тым свежы погляд супрацоўнікаў на дзейнасць установы культуры. Новыя прыёмы не так даўно былі прадэманстраваныя пад час сёлета «Музейнай ночы», калі сутарэнні дома Коласа сталі пляцоўкай для прагляду ўнікальных архіўных кінахронік 1940 – 1950-х гг. з удзелам Канстанціна Міцкевіча. Такім чынам,

Літаратурная прэмія для паэтаў

Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі ПЭН-цэнтр і Згуртаванне беларусаў свету «Вацькаўшчына» паведамляюць пра заснаванне літаратурнай прэміі за найлепшую кнігу паэзіі імя Наталлі Арсенневай – выбітнай беларускай паэтки, зоркі літаратуры Заходняй Беларусі, аўтаркі знакавага верша «Магутны Божа». Пасля вайны Н. Арсеннева апынулася ў эміграцыі, дзе працягвала займацца беларускай справай, удзельнічала ў культурнай і асветніцкай дзейнасці.

Першая прэмія будзе ўручана ўжо сёлета за кнігу паэзіі, напісаную на беларускай мове і выдадзенаю ў 2016 г. Пераможцу вызначыць журы, у склад якога ўваходзіць Ірына Багдановіч, Лявон Баршчэўскі, Уладзімір Глазаў, Вальжына Морт, Ціхан Чарнякевіч.

Літаратурная прэмія імя Наталлі Арсенневай заснавана пры спрыянні Фонду культуры і адукацыі Ораса-Рамана і Харытатэўскага фонду Згуртавання беларусаў Вялікай Брытаніі.

Правам намінавання на прэмію валодаюць выдаўцы, творчыя аб'яднанні, аргкамітэі прэміі, сябры журы і самі аўтары. На іх ляжыць абавязак прадставіць да 1 кастрычніка на разгляд журы электронныя pdf-версіі выданняў і, калі кніга выдавалася ў папяровым выглядзе, два папяровыя асобнікі кніг. Папярковы асобнікі прымаюцца па адрасе Саюза беларускіх пісьменнікаў (Мінск, вул. Кузьмы Чорнага, 31-906), электронныя варыянты – на адрас: praezija@gmail.com.

Сачыць за абнаўленнямі можна на старонцы прэміі ў фэйсбуку і на сайтах арганізатараў.

Паводле інфармацыі арганізатараў

«Сто гадоў мы вас чакалі, дзвесце — не забудзем!»

*І мае сляды гарэлі, што вялі з-пад Свіцязі...
Словы знойдзеныя грэлі: – Praha, Pravda vitezi!
Жыць на праўдзе, на свабодзе – вырываюцца з панцыра.
...І за мною ходзіць, ходзіць здані акупацыі.
А на здані, што прыдзжалі, млувілі: – Не студзімся!
Сто гадоў мы вас чакалі, дзвесце – не забудземся.*

У ноч на 21 жніўня 1968 года пачалася вайсковая аперацыя «Дунай» для патушэння «Пражскай вясны». Milovice пад Лавем, гарадок за 40 км ад Прагі, стаў сталіцай Цэнтральнай групы войскаў, генералам якой падпарадкоўваліся 83 акупацыйныя гарнізоны па ўсёй Чэхаславакіі, тагачаснай Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспубліцы.

У той час я служыў – быў супрацоўнікам дывізіённай газеты. Пазней, але ўсё-такі на 20 гадоў раней за М. Гарбачова, папрасіў прабачэння ў чэхав за маю колішнюю нецывільную прысутнасць. А таксама – паспеў перакласці вершы тагачасных твораў, будзіцеляў нацыі, якія ратавалі супляменнікаў ад анямечвання-скалечвання.

У часы маёй службы ў Чэхаславакіі прыносілі радасць сустрэчы з выдатным беларускім спеваком, які жыў тады ў Празе, Міхалам Забэйдан-Суміцкім, чэшскім навукоўцам Вацлавам Жыдліцкім, амаль беларусам Мілаславам Зімам... Весткамі пра Францыска Скарыну дзяліўся ў акружнай газеце, дзе служыў загадчыкам рэдакцыі беларус Аркадзь Піначук.



*Сяргей ПАНЬЗЬНИК, пісьменнік, былы ваенны журналіст
На здымках аўтара: начальнік Палітупраўлення ЦГВ генерал-лейтэнант С.М. Золатаў
настаўляе правільна на асветляць падзеі
групы пісьменнікаў з Прагі. Сярод
запрошаных гасцей былі Іван Скала,
Вацлаў Капліцкі, які распеваў мне пра
наведанне Прагі Янкам Купалам;
зямяк, падпалкоўнік Аркадзь Піначук
пераведзены служыць у ЦГВ з
лагоднага для нас абоводу Львова*





Вучоны з Пружаншчыны

Другога жніўня 1898 года ў вёсцы Панасюкі Пружанскага павета (тэрыторыя сучаснага раёна істотна адрозніваецца ад тых часоў) нарадзіўся хлопчык, якому далі імя ў гонар прарока Іллі. Маці, калыхаючы малога, не здагадалася, што яму суджана стаць вучоным-гісторыкам, прафесарам, трыццаць дзвяццю рэктарам Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.В. Ламаносава. З чаго пачыналася дарога да навукі? Вядома, з сям'і, з дзяцінства.

Бацька Сава Рыгоравіч Галка (у іншых дакументах Галко), безземельны селянін, удзельнік руска-турэцкай вайны 1877–1878 гг., у год народзінаў сына быў прыняты на працу лесніком у Белавежскую пушчу. Маці Антаніна Савічна даглядала васьмёра дзяцей, вяла хатнюю гаспадарку. Жыццё было складаным. За 17 гадоў службы сям'я па загадзе кіраўніцтва пушчы тройчы мяняла месцажыхарства. Работы ў лесе было шмат, але за яе плацілі вельмі мала. Не хапала грошай, каб купіць усім дзецям абутак і адзежу. Толькі старэйшаму сыну як асноўнаму памочніку бацька на зіму плёў лапці, астатнія ў халодныя дні сядзелі ў хаце. Лепшым ласункам для дзяцей было не малако, а прадукты, што засталіся ад яго перапрацоўкі. Але пры ўсім такім жыцці бацькі ніколі не пракліналі свой лёс, яны проста працавалі і прыцягвалі да гэтага дзяцей.

Спецыяльнай сістэмы выхавання ў сям'і не было. Сава Рыгоравіч быў строгім чалавекам, але добра разумееў дзіцячую душу, дапамагаў сынам і дочкам раскрыць свае таленты, заахвочваў ініцыятыву. Ён навучыў паважаць старэйшых, добрабычліва ставіцца да ўсіх людзей, знаёмых і незнаёмых. У вольныя часы малапісьменны бацька цягнуўся да кніжак, больш за ўсё яго цікавіла географія і прыроднаўства. Часта паўтараў, што «вучэнне – свет, а невучэнне – цёмра». Дзецям імкнуўся даць адукацыю, асабліва дзяўчынкам. Лічыў, што дочки, скончыўшы школы, змогуць зарабляць сабе на хлеб, і галоўнае – без пасагу выйдучь замуж. Так пазней і сталася. Адна з дачок, Кацярына, ужо за савецкім часам, выкладала ў Бярозе рускую мову і літаратуру. Сярод трох сыноў не вучыўся толькі старэйшы, Антон. Ён дапамагаў па гаспадарцы, працаваў на розных работах. У 1910 годзе быў прызваны ў царскую армію. Служыў матросам, а затым да пенсіі працаваў стрэлачнікам на чыгуначнай станцыі ў Мурманскай вобласці. Сяродні сын Ілля першы крок

да ведаў зрабіў у Раснянскай школе Брэсцкага павета, але праз год быў вымушаны яе пакінуць. Працаваў чорнарабочым на гуце, памочнікам каморніка ў лясніцтве. У 1913 годзе сямейныя абставіны палепшыліся, і хлопец паступіў у Свіслацкае гарадское вучылішча. Днём з давальненнем спасцігаў школьныя прадметы, а што-вечар працаваў рабочым у пякарні, бо выдаткаваных бацькам грошай не хапала нават на вельмі беднае харчаванне і аплату кватэры.

Невядома, кім бы стаў Ілля, каб не Першая сусветная вайна. Улетку 1915 года, калі ўжо да лясной глушы добра даносіліся гукі гарматаў, бацька вырашыў ехаць з сям'ёй у Расію да свайго былога аднапалчаніна, з якім зрэдку перапісваўся. Так Галкіны (хутчэй за ўсё, пад уздзеяннем рускай мовы прозвішча трансфармавалася з Галка [Галко] у Галкін. – «КГ») трапілі ва Уладзімірскую губерню. Пачаўся новы перыяд у жыцці сямнаццацігадовага



Ілля Галкін на міжнароднай канферэнцыі

Іллі. Сваю вучобу ён прадоўжыў у Каўроўскім вышэйшым пачатковым вучылішчы. Гэта быў час народных хваляванняў, якія тут, у цэнтры імперыі, былі больш шырокімі.

Лютаская рэвалюцыя 1917 года дайшла і да прамысловага горада, у якім падзенне самадзяржаўнага віталі ўсе – ад рабочых да рэспектабельных дэпутатаў гарадской думы і зем-

скіх чыноўнікаў. Вялікая маса людзей выходзіла на вуліцы з чырвонымі бантамі на грудзях і крычала: «Няхай жыве свабода!». Штодзень праходзілі мітынгі. Народ аднолькава апладзіраваў усім выступоўцам: бальшавіку, эсэру, меншавіку, анархісту. Кастрычніцкі падзеі ў пралетарскім павятовам горадзе прайшлі без кровапраліцця. Вуліцы запоўніліся дэманстрантамі, якія распявалі «Смело, товарищи, в ногу!». Мяняліся настроі і перакананні. Малады Галкін не вельмі разбіраўся ў тым, што адбываецца ў краіне, якія змены ў грамадскім строі прыносяць гэтыя дзве рэвалюцыі. Ён не маршыраваў пад аркестр у калонах, а быў простым назіральнікам. Парада дырэктара вучылішча, які заклі-

нага цэхаў, ён пачаў сталець і асэнсоўваць сваё сацыяльнае становішча. Пачало фармавацца пачуццё супольнасці, адказнасці. Прышоў час чытаць Ф. Дастаеўскага, творы якога прымусілі задумацца аб духоўных каштоўнасцях.

Поспук свайго месца ў жыцці прывёў Іллю ў Іванава-Вазнясенскі політэхнічны інстытут на адзяленне аграрнага – захачцелася быць бліжэй да зямлі. Але праз тры месяцы вучобы Галкін разам з сябрам уступіў у рады Чырвонай Арміі і трапіў на Усходні фронт, на разгром Калчакаўскай арміі. Гэта быў асаблівы, ключавы этап у фарманні свядомасці былога пуччанца.

У 1920 годзе Галкін зачараў на сыпны тыф. Праз некалькі месяцаў апynuўся ва Уладзіміры, працаваў загадчыкам улкова-статыстычнага паддзела губкома партыі. Шматгадзінная праца, частыя камандзіроўкі, беднае харчаванне прывялі да туберкулёзу. Хвароба прагрэсавала, а класіся ў шпіталь або ехаць да старых бацькоў не хацелася. Юнак не ведаў, што рабіць. Усё вырашыў ліст ад маладога незнаёмай жанчыны Казловай-Федарук. Яна павадала, што нядаўна страціла мужа, даўняга сябра Галкіна, які вельмі хацеў аднавіць з ім знаёмства, але не паспеў. У канцы ліста жанчына запрашала Галкіна да сябе ў госці. Пасля доўгіх ваганняў і кансультацыяў з урачамі Ілля Савіч рашыўся і паехаў да Еўдакіі Міхайлаўны ў Аткарскі раён Саратаўскай губерні. Праз некалькі час яны ажаніліся і пражылі разам у любові і згодзе 43 гады. У той час Еўдакія Міхайлаўна працавала сельскай настаўніцай. Яе любілі не толькі дзеці, але і дарослыя за душэўную шчодрасць, разважлівасць, умен-

не словам суняць смутак, супыніць адчайны боль. Пазней яна скончыла Саратаўскі ўніверсітэт, аспірантуру, стала доктарам філалагічных навук, выкладала ў Маскоўскім універсітэце, працавала галоўным рэдактарам часопіса «Русский язык в школе». Была асабіста знаёмая з С. Ясеніным, сябрвала з А. Твардоўскім, К. Чукоўскім.

Так сустрэча з цудоўнай жанчынай змяніла лёс Галкіна. У 1921 годзе Ілля Савіч пачаў працаваць настаўнікам Ломаўскай сярэдняй школы. Хвароба пачала адступаць. Праз год яго прызначылі загадчыкам (так тады называлі дырэктараў) трох дзіцячых дамоў у Аткарску. Без спецыяльнай педагагічнай адукацыі, узяўшы за аснову вопыт свайго вялікай працоўнай сям'і, Ілля Савіч выдатна арганізаваў працу з беспрытульнымі: наладзіў самаабслугоўванне, стварыў атмасферу даверу паміж выхаванцамі і настаўнікамі. Пасля рэарганізацыі ў 1924 годзе дзіцячых дамоў Ілля Савіч працаваў у сферы народнай адукацыі. Не маючы неабходнай падрыхтоўкі, самастойна павышаў свой прафесійны ўзровень, вучыўся ў калег, гутарыў з імі, наведваў урокі, але разумееў, што гэтага недастаткова, каб быць кампетэнтным спецыялістам. Хацелася атрымаць вышэйшую адукацыю. Нарэшце ў 1930 годзе акружны камітэт партыі даў згоду на вучобу і накіраваў Галкіна ў Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт на гістарычнае аддзяленне. Мара здзейснілася. За два гады вучобы Галкін поўнасьцю выканаў вучэбны план за чатыры курсы і атрымаў дыплом, але ў Аткарск ён не вярнуўся, хаця вельмі чакаў сустрэчы з сям'ёй, з былымі калегамі. Яго прызначылі дэканам гістарычнага факультэта Маскоўскага інстытута філасофіі і гісторыі. Ілля Савіч даў згоду працаваць у Маскве толькі пасля таго, як яму пабяццалі прадаставіць асобны пакой у інтэрнаце, каб жыць разам з сям'ёй. Гэтае шчасце памерам у чатыры квадратныя метры Галкіным давялося чакаць цэлы год.

Працаваць на новым месцы было цікава. Навуковая атмасфера ў інстытуце была выдатная. Разам з Галкіным тварылі вядомыя вучоныя С. Сказкін, Ф. Пацёмкін, Ю. Гаць, Д. Ушакоў. Сярод прафесараў быў М. Марозаў («Міка Марозаў» з вядомага партрэта В. Сярова), знакаміты гэкаспізнаўца. Менавіта гэтую навучную ўстанову закончыў А. Твардоўскі, якога прынялі адразу на другі курс.

Вольга
МАКАРЧУК

(Заканчэнне
ў наступным нумары)



Магічная мапа Гродна

Шанхай

Раён з такой назва звязаны з маім дзяцінствам. Менавіта сюды, на пачатак гродзенскай вуліцы Падольная, што каля самага Нёмана, бацькі падзелі мяне ў дзіцячы садок. Тут недалёка бацька мой працаваў у будынку, які яшчэ за польскім часам служыў казармаю для майго дзеда. Дзед мой быў абаронцам Варшавы ў 1939 годзе, і менавіта з Шанхая іх часць накіравалі туды.

Праз Шанхай праходзіць чыгунка, якая нібыта падзяляе «не бандыцкую» вуліцу Падольную з маленькімі вулачкамі ды завулкамі на самым «бандыцкім» раёне горада – Шанхай. Тут існуе пяць Падольных завулкаў, а далей месціцца могілка. Спярша ідуць праваслаўныя, дзе можна знайсці магільны маці Максіма Багдановіча і ваяроў вайны 1812 года, а потым каталіцкія, дзе дамінанта з'яўляецца помнік Элізе Ажэшка.

Заканчваецца Шанхай вуліцамі Прыгараднай і Крайнай, што ўспіраюцца ў вайсковыя могілкі. Пад час майго дзяцінства хадзілі легенды і падан-

ні пра вялікую колькасць злачынцаў, што тут жылі, і вельмі вялікім гонарам для гарадзенца гадоў трыццаць таму было прайсці праз Шанхай, каб цябе ніхто не зачэпаў.

Над Шанхаем узвышаецца сваім шпілем будынак, які ў народзе мае назву «Замак Цмока». Адна чалавек хацеў пабудавать сабе замак амаль у цэнтры Гродна. Улады не дазволілі, і будынак застаўся недаробленым. Самым цікавым і магічным для мяне ў дзяцінстве быў чыгуначны мост перад уваходам у Шанхай. «Гэты мост, – казаў мне бацька, – самы кароткі шлях з Шанхая ў Палесціну».

Палесціна і яе сем Дальніх завулкаў

Палесціна ў сведкі час была адным з самых далёкіх раёнаў Гродна. Прыватны сектар на вуліцы Пучкова і ў сямі Дальніх завулках заўсёды вабіў хлапчукоў сваёй таямніцай. Сюды мы прыходзілі па розныя цікавыя рэчы. А я змог

Народнае раянаванне Гродна на 1960-я - 1970-я гг. ★



упершыню патрапіць хіба ў пятым класе, калі аднакласнік завёў да сваіх бацькоў, якія жылі ў 4-м Дальнім завулку. Менавіта тут мне здзядзькі з зоркамі на плячах, нейкія суседзі аднакласніка, адрамантавалі зламаныя сцізорык.

Што было цікавага ў той таямнічай Палесціне – гэта тое, што туды мы, хлапчукі, заўсёды «дабіраліся чыгункаю». У сэнсе, праходзілі каля чыгункі, пачынаючы ад чыгуначнага моста і заканчваючы чыгуначнай станцыяй Лясосна.

На чыгунцы заўсёды можна было знайсці нешта цікавае: ці то каларовыя шкляныя шарыкі, што прывозіліся на гродзенскі шклозавод, ці то якую манету, што выпадкова выпала з цягніка Варшава – Санкт-Пецярбург, ці пачак ад цыгарэтаў, які выкі-

нуў у акно які-небудзь замежнік. Такія «скарбы» меў амаль кожны з маладзёнаў, якія накіроўваліся ўздоўж за-

існавала легенда, што менавіта тут пэўны час праходзіла мяжа паміж Расійскай імперыяй і Каралеўствам Польскім і што, пераехаўшы яе 31 снежня з каралеўства, ты трапіў у царскую імперыю, дзе ўжо было 14 студзеня. Цяпер праз гэты мост пралягае дарога – выезд з горада ў накірунку Аўгустоўскага канала. Аснова моста засталася старая. Каменныя пліты, накладзеныя адна на адну, параслі мохам, і, дакранушыся да іх, можна адчуць пах стагоддзяў. А на версе на нядаўна пракладзенай чатырохпалосцы праносяцца аўто. І толькі кавалкі муроў старога млына за сто метраў ад моста сведчаць пра былыя часы вёскі Лясосна.

«Шура-бура»

Горка з такой назвай цягнуца ад завада карданых валоў да самага Нёмана. Мы любілі яе асабліва ўзімку. Тут каталіліся на лыжах і санках або спускаліся з горкі, падклаўшы ранец. Асаблівай асалодай было на сваіх маленькіх саначках разганяцца і палізець на вялікай хуткасці аж на сярэдзінку замёрлага Нёмана. Гэта цяпер рака амаль не замярзае. А гадоў трыццаць таму замярзала амаль штогод. І жыхары вуліцаў Гарнавых, Чырвонапартызанскай і Леванабярэжнай пераходзілі Нёман, хоць і рызыкавалі жыццём.

Другой цікавай забаваю было праехаць так званым паравозікам, чапляючы свае малыя санкі да вялізных саней, што прыносілі хлопцы з Леванабярэжнай. Бывала, што такі паравоз быў з дзесяці дзванаццаці санак. Асаблівацю такой «пакатушкі» было як даўжэй праехаць і не адчапіцца на хуткасці. Пазней на гэтай горцы мы выпрабавалі свае ровары.

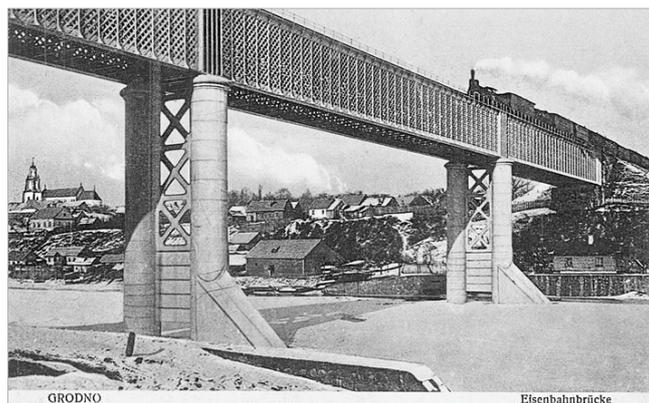
Андрэй МЯЛЕШКА,
г. Гродна

(Паводле альманаха «Новы замак», № 3 за 2014 г.)

«Мост даўжынёй у два тыдні»

Кожны з пяці мастоў, праз якія гродзенцы пераязджаюць ці пераходзяць Нёман, мае свае таямніцы. Аднак самым цікавым для мяне ў дзяцінстве быў мост праз маленькую рачулку Лясасянку – каля таго месца, дзе Лясасянку упадае ў Нёман. Гэта была вёска Лясосна, а цяпер гарадскі раён. Каля моста праз Лясасянку можна было злавіць вудай стронгу. Яна, кажучы, заходзіла сюды на нераст з Балтыкі. Цяпер такой магчымасці няма, бо літоўцы паставілі запруду на Нёмане.

І яшчэ гэта месца, пра якое



GRODNO

Eisenbahnbrücke

Мост з Шанхая ў Палесціну на старой паштоўцы

Да 575-годдзя горада Сянно

Уздоўж

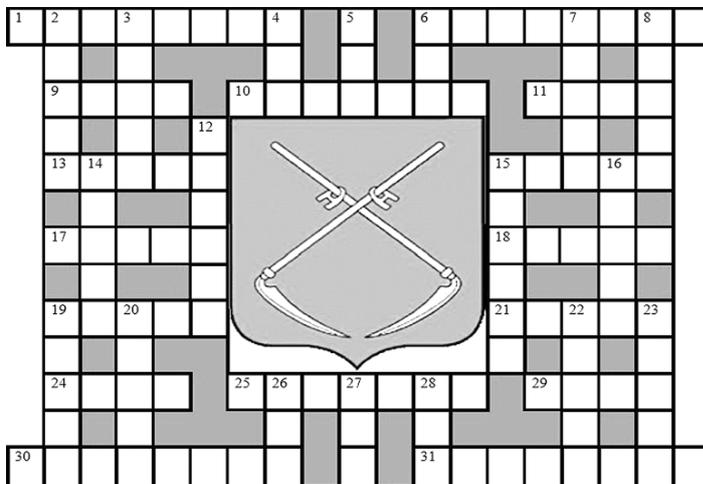
1. Ганаровае званне, прысвоенае Лярысе Кажарскай, прафесару, доктару медыцынскіх навук, ураджэнцы Сянно; вышэйшага вучонага звання – прафесар – удастоілася выдатны беларускія вучоныя, ураджэнцы Сенненшчыны Адам Залескі, Яўген Радкевіч і Захар Шыбека. 6. Тая, для каго спевы з'яўляюцца прафесіяй; ёю была артыстка Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Дора Кроз, якая нарадзілася ў Сянно. 9. На ілю да абеду ..., а па абедзе восень (прык.). 10. Форма прычоскі. 11. «... мастака». Легенда Анатоля Вялюгіна, паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, ураджэнца Сенненшчыны, якую ён прысвяціў свайму земляку, вядомаму скульптару, Герою Сацыялістычнай Працы Заіру Азгуру. 13. «Там пакутаў, // Там кахаў я колісь, // Там сваё я ... пахаваў». З верша «Уздрыгнуўшы, папывуць вагоны» Алеся Жаўрука (Аляксандра Сінкіна), ураджэнца Сянно, які загнуў у баях пад Сталінградам. 14. Прамысловая рыба сямейства акунёвых. 16. Бедства, якое напаткала Сянно ў 1860 г. 17. Жаночае імя. 19. Семец гусі. 22. Паляўнічы-прафесіянал. 23. «Той мужны год не выпадкова // за першы свой лічу даўно. // Кавалерыйскія падковы // будзілі ... Сянно». З верша Анатоля Вялюгіна «Нараджэн-

не». 27. Цэлы дзень касіў ..., а за вечар каза з'ела (прык.). 28. Тып паселішча, да якога належала Сянно з першай паловы XVI ст. 29. Від сувязі, які пачаў працаваць у Сянно з 1883 г.

Упоперак

2. Не даспелы ... не жнуць (прык.). 3. Шчыпковы музычны інструмент у народаў Азіі. 4. Свойская жывёліна, якую першай запаскалі ў новую хату. 5. Колькасць дзён, цягам якіх у пачатку Вялікай Айчыннай вайны каля Сянно адбывалася грандыёзная танкавая бітва, дзе ўдзельнічалі 1500 танкаў з двух бакоў. 6. Рыбалоўная прылада. 7. Памер заробатнай платы. 8. Злы дух (разм.). 12. Сапраўднае прозвішча Пятра Машэрава, беларускага дзяржаўнага і партыйнага дзеяча, Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы, ураджэнца Сенненшчыны. 14. Магнацкі род, прадстаўнікі якога валадарылі на Сенненшчыне з першай паловы XVII ст., а ў больш позні час – Агінскія. 15. Шматгадовая балотная трава. 17. «Сенненская ...». Верш Уладзіміра Дубоўкі. 18. З'ява, прадмет, на які накіраваная чыя-небудзь дзейнасць. 20. Тое, што і арга, жаргон. 21. Прыгажосць, хараство. 24. Насякомае. 25. Орган размнажэння ў грыбоў. 26. Усход, усходні вецер.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ



Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 34

Уздоўж: 2. Багацце. 5. Друг. 7. Тост. 9. Пропісь. 10. Мера. 11. Рыбка. 12. Звычай. 13. Свята. 14. Воук. 15. Клін. 18. Крап. 20. Сноп. 21. Сябры. 22. Студня. 25. Дужка. 26. Вино. 27. Карзіна. 28. Сказ. 29. Цьма. 30. Падзяка. Упоперак: 1. Штурмавік. 3. Грошы. 4. Цеста. 5. Дамавік. 6. Глава. 8. Сяброўка. 9. Паз. 16. Ланцужок. 17. Непагадзь. 19. Персона. 21. Сівец. 22. Стапа. 23. Дзіця. 24. Яда.



У тэатры «Зьніч»

Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра «Зьніч» пачынае дваццаць васьмі тэатральны сезон, прысвечаны 80-годдзю Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

18 і 25 верасня будзе ісці паэтычна-драматычны мана-спектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Н. Гілевіч стварыў своеасаблівую паэтычную сюіту, дзе гарманічна зніталіся гумарыстычныя ноты і шчымлівая музыка каханьня, дзе чуюцца напевы роднай зямлі... На сцэне гэта перадаў выканаўца Мікалай Лявончык. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Музычнае суправаджэньне Алены Літаш (цымбалы).

20 верасня на сцэне паэтычна-драматычны мана-спектакль «**Красёныя жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Яе галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырастаў і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіў – якой дыхаў, з якой здрыгнуўся, якую жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс наканаваў інашае...

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксей Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песні «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

26 верасня адбудзецца сустрэча «**Смех – Божы дар**» з цыкла сустрэчаў з Уладзімірам Ліпскім «Я – Мінчанка». У. Ліпскі – вядомы пісьменнік, галоўны рэдактар часопісаў «Вясёлка» і «Буся», лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных прэміяў, аўтар вышэйшых сямідзесяці кніг прозы, публіцыстыкі, у тым ліку кнігі гумару палешукоў «Аўцокоўшы».

Пачатак спектакляў і сустрэчы а 19-й гадзіне. Запрашаюцца глядачы ад існаснаці гадзі і старэйшыя. Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтру Касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковая інфармацыя па мінскім тэлефоне: +375 17 331-75-53.



Фота Нічы КАЗЛЕНІ

«Падрастай пакуль, запражэм потым»

А ў полі – азярэчка...

Абразок

Той, хто бачыў, як гэтыя двое часцяком ішлі паўз возера Любёнскае, здзівіліся: мужчына заўсёды трываў за руку худзенькую жанчыну ў блакітным берэзку. Пазней пранырлівыя «ўсяведы» расказалі: мужчыну звалі Андрэй (жонка часам клікала яго Андрусь), а яе – Марына. І прыехалі яны ў горад з дальняй вёскі, дзе прадалі яшчэ неблагі дом.

– Бач, як беражна трымае свайго Андруся, – з зайдзрасцю гаварыла іх суседка па кватэры. – Я спачатку думала – каханне, любоў, як кажуць, да труны. Аж, Марынка, аказваецца, слабавата бачыць. Дык Андрэй, за якога яна ўчапілася, заўсёды яе падтрымлівае.

У абодвух быў правераны часам маршрут. Яны паціху тупалі паўз бераг возера, дзе зрэдзьчас можна было заўважыць, які асобныя мясціны пакрываліся зялёнай бросенню. Часам на адной з лавак, што металічнымі шырамі мацаваліся да шэрых бетонных плітаў (хоць усё роўна некаторыя з іх невядомыя злыдні пасцягвалі) садзіліся і ціхенька, напайголаса, спявалі...

І зноў жа ўсяісна суседка Кацярына расказвала суседзям па пад'ездзе, якую песню спявалі для душы Андрэй з Марынай.

– Яны, людзечкі, часцяком – мусіць, пад настрой – і дома на кухні спяваюць. І Андрэй, і Марына. Пачынаюць са слоў «А ў полі – азярэчка...».

– Дык і я чуў тую песню, – аднойчы далучыўся да размовы сіватавы мужчына з маршчыністым тварам. – Далей апавадалася, як паехаў расчараваны хлапчына ў далёкі край: «Рыссю, мой коню, рыссю, вараны – аж да сіняга Дуна...». А ў тым далёкім краі ён «і вады напіўся, і не ўтапіўся, і дадому вараціўся...».

Аказалася: у Андрэя была музычная адукацыя, а Марына доўгі час спявала ў хоры, якім кіраваў яе муж.

– А вы папрасіце, каб яны вось тут, у двары, каля каштанаў, паспявалі, – прапанавала тая ж іхняя суседка Хрысціна.

– Хочаце, я папрашу? Аднак ні Андрусь, ні Марына не згаджаліся. Міналі дні, і новыя жыхары дома, Андрэй і Марына, станавіліся, як кажуць, старажыламі гэтых мясцінаў. І спявалі ўжо не толькі каля Любёнскага возера, паблізу якога высіўся дом, у якім яны жылі.

А пасля Хрысціна выведала яшчэ адну та-

ямніцу суседзьяў: тыя аблюбовалі мясціну і дамок далёка адсюль. І хочучы зрабіць там агра-сядзібу. Вядома, калі ўдасца ўдала прадаць гарадскую кватэру.

– А то, як казаў мой дзед, сядзеш у галошу – возьмеш на спіну непаспільную ношу, – скажаў Андрэй.

– Паспрабуем, – падтрымлівала яго Марына. – Заўважыла я: за апошні час развучыліся людзі не толькі ўсмixaцца адно аднаму, але і ўголас марыць... Можа, нам трохі пашэнціць у жыцці.

За клопатамі жыхары дома нават не заўважылі, як у кватэру, дзе жылі іх знаёмыя, засялілася новая сям'я. То была маладая пара, з дачкой. Ён – высокі негаваркі мужчына, а жонка – чарнявая шчабатуха.

– Варкай назвалі, – хвалілася яна, выкочваючы з пад'езда прыгожую чырвоную каляску з дачушкай.

– Няхай расце здаровенькая, – кожны раз, сустракаючы новых суседзьяў, жадала ёй Хрысціна.

– Дзякуй, цётка... Учора званіла Марына, былія гаспадыня кватэры. Казала: прыедзе – забярэ такіх-сякіх рэчы, што тут яшчэ засталіся.

Марына прыехала з Андрэем. Тыя, хто іх сустракаў, адзначалі самі сабе, як зблажэлі, пастрэлі аб'езд. Андрэй прыкметна прыгорбіўся, а ў Марынкі з-пад палінялага берэзка выбіваліся пасельскія валасы.

– Ну, як у вас там, каля Васілевічаў? – дапытвалася ў іх Хрысціна. – Плавае вядзерца з дубовым дзенцам?

– А плавае, – раптам заўсміхалася Марына. І зацягнула прыемным голасам:

*А ў полі – азярэчка...
Там плавала вядзерцака.
Саснова клёпка, дубова дзенца...
Не цурайся майго сэрца...*

– Мусіць, прагарэлі мы з Андрусём з той сядзібай. Мала едучы да нас адпачываць. Мы ж і лазно збудавалі, і хлеб дамашні з квасам ёсць... Ды ўсё роўна трэба не апускаць галаву. А глядзець у неба, лічыць вечарамі зоркі... Шкада, слабавата я стала бачыць...

Хрысціна лыпала вачыма на дзівак. «Зноў, мусіць, пойдучы, пабраўшыся за рукі, да возера», – падумала яна.

Міхась ДАНИЛЕНКА

(Паводле альманаха «Палац», вып. 4)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАНАЖЫ – састаўная частка кроснаў, што служыць для прыздзення ў рух нітоў. У канцы XIX – пачатку XX ст. на тэрыторыі Беларусі пашыраныя 2 тыпы панажоў. Найбольш старажытныя – круглыя палкі даўжынёю 70 – 80 см, што гарызантальна падвешвалі пад нітамі (уласцівыя паўднёваму ўсходу). Больш пашыраныя панажы ў выглядзе дошчачак шырынёю 8 – 12 см. Пры дапамозе шнуркоў панажы з аднаго боку злучаліся з нітамі і былі крыху прыўзнятыя, а з другога мацаваліся нерухама. Ніты прыходзілі ў рух ад пераменнага націскання панажоў нагамі.

ПАНЁВА – даўняе жаночае паснае адзенне ўсходніх славянаў. Вядомыя: рас-

хінная (3 шытыя суконныя ці паўсуконныя полкі, сабраныя зверху на шнурцы, якім мацавалася на таліі, крысе адкрытае спераду ці збоку) і закрытая, або глухая (4 палкам шытыя полкі, адна з якіх неваздобленая). На мяжы рассялення беларусаў, рускіх і ўкраінцаў насілі панёву з 2 полка, шытых прыкладна на 2/3 даўжыні. Найбольш тыповыя клятчастыя сінія, чырвоныя, чорныя панёвы неглубокага строю, аздобленыя ўзорам квадратаў, ромбаў, крыжыкаў, авалаў і інш. Бытавала да пачатку XX ст.

ПАНІБРАЦТВА – (ад польск. panie – брасіе пан-брат), сістэма паводзінаў і ўзаемастасункаў у асяроддзі шляхты ў Польшчы, на землях Беларусі, Літвы і Украіны.



Згодна панібрацтва ўся шляхта лічылася раўнапраўнай і прытрымлівалася сяброўскіх, таварыскіх стасункаў. Вытокі панібрацтва звязаныя з працэсам узнікнення ваеннаслужылых груп у насельніцтва (воінаў, дружны, баяраў, рыцараў і інш.). Канчаткова аформілася ў XIV – XVII стст. (у час складвання ваеннаслужылага саслоўя – шляхты, зямлянаў і інш.) як адзін з галоўных прыныпаў шляхецкай ідэалогіі сарматызму. У падобных формах (напр., кумпанства, братчына, братчыства і інш.) ці часткова панібрацтва было ўласцівае ладу жыцця, стасункаў і побыту інш. саслоўных груп у насельніцтва (казакаў, баяраў панцырных, часткова гараджанаў). Элементы панібрацтва захоўваліся ў стасунках паміж нашчадкамі былога шляхецкага саслоўя ў канцы XIX – пачатку XX ст.

Жанчыны ў святочных касцюках з панёвамі. Вёска Неглюбка Веткаўскага раёна. Сярэдзіна XIX ст.